

զոր Գալուստ Տէր - Մկրտչեան կամարական համարեցաւ : Պատմական աղբիւրները բացարձակապէս լուր են գժբախտաբար :

Պատմութիւնը Կերսեհ մը կը ճանչնայ
նաեւ է. դարու վերջերը իբ 690ին: Խնդիր
եղած է, որ երկու տարբեր անձինք ընդունելու
ենք թէ միեւնոյն անձն է մինչեւ է. դարու վեր-
ջը իշխողը: Զմեզ հոս զբաղցնող Կերսեհը
635—640ին արդէն տանուտէր էր եւ դժուա-
րաւ թէ 40 տարեկանէ պակաս եղած ըլլայ
(Ստրչեգովսկի, Ա. 50): Արդ 689ին նա 80—
90 տարեկան ծերունի մը պէտք էր ըլլար, եւ
չեմ կրնար մտածել, որ Յուստինոս Բ. կայսը
զառամած ծերունւց մը տկար բազուկներուն
յանձնած ըլլայ խոռվայշյալ ժամանակին դեկը:
Ուստի կը միտիմ երկու իրարմէ տարբեր անձինք
տեսնել այս երկու Կերսեհներուն մէջ, առանց
անոնց մերձաւոր աղերսը որոշել կարենալու:

Այսպար ջանք պիտի ըլլայ հետապնդութէ Ներսէն բար վարած է իշխանութէ Ներսէն բար մինչեւ երր վարած է իշխանութիւնը: Լոկ ենթադրութեամբ զինքը 652ին տակաւին կենդանի եւ կոստանդիին ողջունելու գացող Շիրակացւոց գլուխ դրինք: Եթէ Սեղ բեստրոսի վարուց մէջ յիշուած Ներսէն հըլ ըլլար Ապեհիւպատն ու Պատրիկը, ինչպէս կ'ընդունի Տէր-Մովսէսեան (2Ե. յշ.), ուրեմն ըստ մեզ՝ Ներսէն Գ:՝ յաջորդ Ներսէն Բ.ի., այն պատեն 678 թուականով, որ Սեղը բարոսի վարուց թարգմանութեան թուականն է, սատացած կ'ըլլայինք եզր մը, որմէ յառաջ պատահած էր ըլլայի Ներսէն Հ.ի. մաշը: Սակայն խապէտք էր ըլլայի Ներսէն կ'ընէ, որ վերսիշեալ թարգլաթեանց մատղիր կ'ընէ, որ վերսիշեալ թարգլաթեանց մատղիր մէջ ինդիրը Ներսէն Վրաց իշխանին մատին է, իսկ նա կամսարական չէ, այլ փեսին մատին է, իսկ նա կամսարական այս կամսարականց (Խալաթեանց, ԱՄ. Ի. 5): Այս դիտողութեամբ ամէն կոռւան կը կորսընցնենք Ներսէն Հ.ի. իշխանութեան տեւութիւնը մերձաւորապէս ստուգ ելու: Հրաժեշտ կ'առնում է. դարսու առաջին կէսէն եւ զայն լեցնող Մեծ կամսարականէ զբաղելու համար անոր Մեծագոյն յաջորդով:

Հ. Ա. ԿՈԴԵԱՆ

բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՅԱՅՈՒՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՎՈՒԹԻՒՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԱԱՐԵՎԱՆԻ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

(Տայնակողթիւն:)

2

12. — Հանքաբանական այլեւայլ բառեր
պիտի տեսնենք նաև յետոյ՝ յընթացս Գիտողու-
թեանցս։ Այժմ տեսնենք քանի մը բրածոյաբա-
նականք, որոնք երկրախօսական երկասիրութեան
մը մէջ ի հարկէ մեծ տեղ կը բռնեն։ Բրածոյից տ-
նուանակոչութիւնքն ընդհանրապէս պաշտօնական,
լատիներէն կը գրուին գիտական երկերուն, նաեւ
մեր թարգմանած բնագրին մէջ, եւ այն՝ այնպէս,
ինչպէս կ'որոշուին անոնք այլեւայլ գիտնոց անուն-
ներով կամ գոնէ անոնց համառօտութիւններով՝
բառերուն կից։ Ասոնք բնականապէս պիտի պա-
հուին ճշդիւ այնպէս, եւ մենք ալ՝ ընկալեալ ոռ-
վրութեան համեմատ՝ հայ համազօններուն կցած
ենք միշտ՝ փակագծի մէջ՝ այն լատինական պաշտօ-
նական յորչորջանելքները։ Խոդիրը կը մնայ թէ ասոնց
հայերէններն ինչպիսի յաջողութեամբ փոխա-
դրուած ըլլան։ Այսուեղ կան այլեւայլ գժուարու-
թիւնները։ Եւրոպական գիտութիւնը բիւրաւոր քա-
րացածներու անուանացանկ մը յօրինած է պէսպէս
կերպերով։ — ընդհանրապէս լատինաձեւ, բայց
իրականին՝ ամենամեծ մասամբ յունական նորակեր-
տութիւններ, որեւէ նմանութենէ, յատկութենէ
կամ պարագայէ մ'առեալ, շատ յաճախ հին ու-
նոր անուններով կազմուած։ Միեւնոյն նմանու-
թիւնը տարբեր տեսակներու վրայ կը բացատրակ
մերթ լատին, մերթ յոյն, մերթ այս ու այն հոմա-
նիշ բառերով, եւն։ Ասոնց գիմաց ուրոյն եւ ուրոյն
հոմանիշներ գտնել ուրիշ լեզուի մը մէջ յաճախ
դիւրին չէ։ Ասոր փոխարէն միեւնոյն իրը հայերէնի
մէջ կրնայ՝ ըստ ճաշակի՝ զանազան նշնանիշներով
փոխադրուիլ։

Ասոր համար զարմանալի չէ, եթի հոս ալ պէս
պիսութիւններ գտնենք այն երկերուն մէջ, ուր
քարացածներու վերաբերեալ բառեր կը գտնուին:
Ասս մ' աւնին արդէն Ա. եւ ուրիշներ. — բաւական
Ճոխ է Ք., եւ աւելի եւս Զ. Բայց նաեւ այս կարդի
բառերուն համար ճոխագոյնն է Լ կամ Լուսինեանի
երկր: Սակայն՝ օրինակի համար՝ calceola բբածոյ

Խեցեմորթը ք թարգմանած է հունակ (τολ. calceolaris), բայց լ. դրած է հոյսինեցիք: Լաւ է որ դռնեայ երրորդ մը եւ չորրորդ մը չեն փորձած հոյսին, որին եւ այլ բառերով կազմել: — Ն. fucus Հուազդին անուանած էր (հմմտ. Varech բառին մէջ) նորակերտ բառով չ-կազմել: — fucus vesiculosus փոխադրած է Մ. ֆուլշտան-կ կամ ծովակած (Բուսաբ. 388): Իսկ ք., որ ինչպէս կը նշանակէ՝ մամուազդացայ այլեւայլ բառերուն զանազանութեան մատադրելուն է՝ յատկացընելով այլեւայլ բառեր (տես Ա. 906) զիւսէս կոչած է հայի: Այս բառը հին է եւ բուն նշանակութիւնն ի հարիկ շատ որոշ չէ, բայց կրնայ ծովասկզի մոօք առնուուի¹: Ասոր փոշարէն Լ. ընտրած է՝ “իսէն, տեսակ լուսի: Զրէս-ս-ս-ս” (հմմտ. fucus եւ varech բառերը). fucus կամ varech marin “ծովախաճին”): Եւ բնականապէս fucus բառով կազմուած եւր. միւս բառերն ալ, ի միջի այլոց նաեւ տարրաբանականները, մին կազմած է հին հայի բառով, միւրը՝ ռամկօրէն իսամին բառով, հին գրաբարածեւերուն նման Յ. Որովհետեւ այս “խաճին” ռամկօրէն բառ մըն է, որ ըստ երեւութիւն այսօր այլ եւս չկայ ժողովրդեան բերնին մէջ², բայց գտնուած ըլլալու էր երբեմն: Հինշանակած է իւր Յաւելուածին “աշխարհիկ” բա-

¹ Հին կը մէկնէ մոլախոս, գայլխոս եւն. եւ Ագադաղձաւորը եւն նման իմաստ մը կու տան (տես ՀԲ. Ա. ծովու գաղզ ալ) (հմմտ. “Հայրուսակին”, էջ 105): Աւելորդ

² Հին են ինչպէս համեստ, թու իսու (Փարա. եւն) բառերը, նոյնպէս նաեւ ժողովրդականներէն + բարտուս, եւ գոնէ միջնդարեան դրականութենէն: Գրիմուս, է խօնդ, եւ այլ առեն դրասարւորդուն՝ բժշկ. եւն. տես նաեւ “Հայրուսակին” նոյն բառերը): Աւելորդ (էջ 750) բացի “Գործնուրդու բառէն” կը յիշէ. “Գործնուրդուն” նոր ձեւը, իսկ “Գործնուսալին” նոր ձեւը, իսկ “Արած” (= Քարաքոս, անդ, եւն) “խօնդ բառը և. կ’ընթեռնու միօնը (տես ի բառն “խօնդ” բառը և. կ’ընթեռնու միօնը (տես ի բառն “խօնդ” կը դնեն երբ algue (գերմ. Alge), միւսները (ք. fernai, զոր ք. եւ. և. կը թարգմանեն Արածանուն: Կը թարգինք իւրիւս:

³ Հմմտ. ի միջի այլոց fucaceos կամ բառէս կազմականածները (= 2), լ. “խաճնամասերըն”, բառուած ք. “գաղձակարըն” (= 2), լ. “խաճնամակերպն”. — fucusol ք. “գաղձբազմթիւ ուրիշ բառեր, որոց մէջ նաեւ քիմիականքու բառուածնուն: լ. ունի բառուածնուց անուց պատճենագիր հանեալ ի խաճնեացը. fucusamid “խաճնամիդուն”, բառուածնուն: կը թարգինք իւրիւս:

⁴ Թէ լ. լ. առաջնուն (էջ 264) եւ թէ Անդաման (էջ 449) դրած են “խաճնին” բառն՝ առնով Հին Յաւելուածին: Անդաման ունի “խաճնին” Մշ. (Մշյ բարբառ), տեսակ մը ձու կ’:

ուերուն շաբթին մէջ այսպէս. “իսէն, որ ըստ Մարաց (= քրդերէն) բառի ասի, խոս փափուկ ի ջրարբի տեղիս, բուռ արջառոց, յորմէ եւ շինականիք անկողինս կազմեն: Այս պատճառաւ ք. (տես Ա. 595) զեր ներ վեցած կոչած է “յար բառուածին”, բայց վերջը կը յաւելու “ի մեզ ասի իսէն: իսէն Լ. նոյնը փոխադրած է՝ “բուռայր իսէն”: — Այժմ նորդիր մըն է՝ որոն պէտք է հետեւիլ քարացած fucusի համար եւ ինչ գրելու է. ծովակած, դաշտին, իսէն, Զրէս-ս-ս-ս” (հմմտ. fucus եւ varech բառերը). fucus կոչած է հայի: Այս բառը համար եւ վարութեան մէջ այլաղդ: 2 ընտրած է հայի: նոյնն ըրինը մենք ալ: Բայց նոնդիրը թէ այս եւ թէ բազմաթիւ ուրիշ նման բառերու եւ նոյնպիսի դիպաց մէջ փակուած չ’ըլլար այս կամ այն ընտրութեամբ:

Իսկ պէտպէս փոխադրութեան մը հնարաւորութեան օրինակ ըլլայ՝ ի մէջ անթիւ այլոց՝ ամենամեծ կենդանիներէն մին՝ Mastodonte. զայս Ն. թարգմաներ էր. “առածանի, պրէսածանի”: “Պակածանին”՝ լաւ յօրինուած բառս ընդուած են ք., Մ. եւ շատ ուրիշներ: Զ. կ’առնու երկութիւն ալ (“առնաժանին եւն”). նոյնպէս Լ., որ բացի յիշեալ երկու բառերէն կը յաւելու երկու ուրիշներ ալ՝ “առնաժանին, պրէսածանին”: Իսկ Հ. Հ. Սափարեան գրած է “ծծառանին”: — Այսպէս կարելի է գրեթէ ամէն բառի պէտպէս փոխադրութիւններ գտնել, երբ բառ մը գտնուի շատերուն քով:

13. — Լուսինեան ունի շաբթ մը տարօրինակ բառեր, ընդհանրապէս կարճ, յաճախ միավանի, որոնց մասին յամենայն դէպս իրաւունք ունի Զագմազնեան իւր Յառաջաբանին մէջ գրելու թէ “Դժբախտաբար կան նաեւ Լուսինեան բառարանի մէջ շատ մը հայերէն բառեր՝ որոնց ստուգաբանութիւնը միշտ մութ պիտի մնան: Ասոնց մէկ մասին ստուգաբանութիւնը կարելի է գուշակել. բառամ փոփումներ են, կրծանումներ եւ նման բառակաղզ մութիւններ. — մաս մ’ալ օտար բառեր են՝ այլակերպած. — կան ուրիշներ, որոնք հին երբեմն նոնդրական՝ բառեր են, բոլորովիննոր կամ տարբեր իմաստ առած: Բայց վերջապէս կայ մեծ շաբթ մը ալ, որուն ծագումը կը մնայ իրօք մութ: Քանի որ նաեւ վաղնջական՝ քարայածներուն ումանց համար ալ Լ. նման բառեր գործածեր է, եւ մէկ քանին՝ առ ի չդոյշ լաւագունի՝ դրինք մենք ալ, աւելորդ չէ այս մասին քանի մը խօսք ըսել: Երկնկեկ-տաշտածեւ խեցւոյ մ’անուն գրուած է Arcæ, լատին բառ մը՝ որ կը նշանակէ բանափիլիք, գաղազ, տապան, արկղ, ջրոյ գուռ, դոյլ եւ առհասարակ արկղակերպ իւրեք: Հայերէն բառ մ’անը համար գ-ժուար չէր պատշաճ ցընել: Ա. գրած է պարզ “Տապան”:
Ակայսին ք. ուրիշ տեսակէտ մ’ընտրեր է եւ կը գրէ

(Ա, 148) “Arche: Խեցեմորթ ինչ երկպատեան ի ցեղէ սանտրատամնաւորաց (arcacées). Նշաննաւոր է բաղմութեամբ աղամանցն որ զնմանութիւն բերեն սանտեր. սորին վասն զխեցեմորթս զայս պատշաճ վարկաք կոչել ի մեզ Սանտրատամն, որոյ գտանին միայն բրածոյք, եւ կոչին Սանտրատամնաւորին+ (arcacites),” Այս “Սանտրատամն”, աչքի առջեւ ունի յամենայն դէպս նաեւ լ., թէեւ հօս կը կարդանք տարօրինակ բառ մը. “Arche... 6. կ. ժող. Խեցեմորթ երկպատեան տապանաձեւ.” եւ նոյնպէս “arcacé, ն. ած. փթ. ժոդատոր. 2.-es, ի. յ. ք. տոհմ անգլուխ փափկամորթոց, որոց նախատիպն է ժողուն (arche).” — “Arcacité, ի. փթ. ժոդատոր. ժոտ բրածոյն: Արդ խնդիր չկայ թէ այս “ժոտ”, իբրօք “սանտրատամն” է, այնու որ կրծատումն է “ժուտար”, բառին, որ կը նշանակէ մէկ կամ աւելի ակռաներու թափուելով եղած վիճակը: Ասոր համար brèche-dent բառի դիմաց (=ուր ն. կը նշանակէր գաւառական ակռափեռատու եւ նորակերտ “ատամնախոռող” —) ք. դրած է միայն “ժուտատ”, եւ կենդանաբանական ձենտէս (=լտ. edentata) գասին անունն ալ “ժուտատք, անատամունք”: Վերջին բառս “անատամունք, դրած է ն. իբր նորակերտ, իսկ բուն բառին սովորական նշանակութիւնը նշանակած՝ “որոյ թափեալ են տամունք. ժուտատ, գ. ակռապէկի”: Նաեւ լ. այս վերջին բառերուս մէջ “ժուտատ”, ամբողջ պահած է (*հմմ.* brèche-dent “ժուտատ, ատամնախոռու. ակռափեռատու. իսկ ձենտէս “ատամնատ, անատամամն, ատամնաթափ, ժուտատ, ժուտատիկ, ակռապէկի, առաջին կարգիս անունը նաեւ Սափարեան (Երկրաբ.): Վերջին կարգիս անունը նաեւ Սափարեան (Երկրաբ.): գրած է միայն “ժուտատու”: — Վերջապէս Զ միակ բառով մը շատացած է. “Arca, յգ. -e, ուսուկ եկ. խեցի մը կ.”: — Ուստի նաեւ բրածոյին համար

Ուրիշ օրինակ մը բերելու համար՝ երկպատեան crassatelleի համար Ք. յարմար բառ մը չերդած եւ փոխադրած “իրասարքէլու” Լ. դարձեալ միավանկ բառ մը գտեր է. crassatelle, ի. փՄ. հնիք. գեղեցիկ փափկամորթ երկպատեան. crassatellacés “հնիքեայ+”. crassatellidés “հնիքողէֆի+”. առհամ անգլուխ փափկամորթոց, նախատիպունեան զնիք. Բայց թէ այս “մնիտ”, ինչ բան է մեղի համար մութ կը մնայ: Կրնանք՝ հետեւելով գերմանականին (Dickmuschel)՝ կոչել “լուծիրասիւնիշ”:

լ. ալ նոյնը կը դնէ, բայց կը գրէ. “փայտաքար,
փայտածուխ, խոյժ. ածուխ բրածոյն: Այս “խոյժ”ը
կ’երեւայ բարդութեանց մեջ ալ. այսպէս “lignite
de terre terreuse գետնածուխ, հողածուխ, հողա-
խոյժ. — fibreuse նեարդածուխ, իւլշխոյժ. —
friable փերածուխ, ինքրիխոյժ: Ի՞նչ է այս “խոյժ”,
չենք դիտեր — եթէ չէ հայու = իւժ բառերու
եղանակաւորում մը. — բայց չենք ալ կարծեր թէ
մը նախնեաց այնպէս սովորական ըլլար lignite որ
միավանիկ յատուկ բառ մը ստեղծեին:

Ուրիշ կարգի է երկրորդը, որուն մասին վերը
խօսք եղաւ, բայց որ հոս աւելի մերձուստ նկա-
տողութեան առնուելու է: Այն տարրաբանա-
կան շաղախի խառնուրդը (աղիւս, ածուխ, ծծումբ,
աղ եւն) որով մետաղը կը շաղախուի՝ կրակի մէջ
շողացընելու ատեն, կը կոչուի *cément*. Ք, որ կը
մեկնէ ալ իրը, դրած է պարզ “շալշին”, սեմե-
տացութեան (Ա, 408): Ա. յարմար չդանե-
լով՝ դրած է “իւժնառ”. բայց “իւժնառելու” Սակայն
Լ. դարձեալ միավանկ բառ մը դտեր էր եւ կը դրէ.
“cément, շլն. նիւթ որով պատեալ զմետաղո
սրկանեն ի հուրու. եւ “cémentation, շլնութ”,
“cémentaire, շլնութու”: — “cémenter, շլ-
նել”: — “cementeux, շլնութու”: Տարբեր է սի-
մենտ, որուն համար դրած է Լ: “կրաղիւսոց եւ
“կրաշաղախն” (Ա. նախ միայն “կրաղիւսոց”. Ք. “շա-
ղախ թրծուն”): “կիր հառմէական” եւն. հմտ.
նաեւ Հ. Ա. Երեմեան, “Բառացիքը գործնական գի-
տութեանց”, Էջ 477): Անգլիական լեզուի ինչ-
պէս նաեւ Գերմաներէնի մէջ սեմենտ եւ սիմենտ
միակ բառով մը կը բացատրուին, ուստի եւ 2.
նշանակած է “Cement, (1) թրծաշաղախն, իուլ-:
(2) կրափոշի, շլն: (3) զօդու եւն 1: Ուստի “շլն”
սկսած է մաւաք գտնել: Բայց ի՞նչ է այս բառը:
Երբ բառ հին է, եթէ ընթերցուածն երկեայի կան
չհամարինք, բայց յամեն այն դէպս այս նշանակու-
թիւնը չունի: Անգլամ մը միայն գրուած կը միշա-
տակէ ՀԲ: “մոխիր, աճիւն, գաղախն նշանակու-
թեամբ: Ոսկ. Սլմ. ԼԸ խօսքն է: “Մոխիրն մեծա-
մտեալ, շանն փքացեալ (կամ “փչացեալոց”). յն-
ովկ մոխիրն փքացեալու: Մենք հոս խնդիր չենք
ըներ այն բանասիրական տեսակիտով թէ որչափ
հարազատ է այս “շլն”, ձեւը՝ յիշեալ ըստ երեւու-
թին խանգարեալ տեղը (հմտ. “փչացեալն”), եւ
ոչ ալ թէ արդեօք նախնական ձեւն որեւէ կապ
ունէր արդեօք ժողովրդական բառերուն հետ (Ծանու-

Շառուն, Շիշչի ծխի, ածխոյ հոտ եւն, կամ թէ որեւէ օտար բառի մը հետ²: Ինչ ալ ըլլայ՝ “մուխիր” կամ մերձաւոր իմաստ մը միայն կրնոյ ունենալ³: Թէեւ ասկէ մինչեւ Zement բաւական ուստում մը կայ: Կարելի է գուշակել թէ ինչպէս Լ. կապած է յիշեալ բառին հետ Zement⁴: Ասոր այլեւայլ տեսակաց մէջ արդէն ք կը նշանակէր (Ա. 408) թէ “Հաղափն որ ի գործ ածի առ ի զտել զերկաթ կամ առ ի գործել զպողովատ, արուեստական, կաղմի ի փայտեղն ածխոյ մանրելոյ, ընդ որում խառնեն զ/₁₀ կըույ նորա և իլլր, եւ սակաւիկ մի աղ ծովային⁵: Այս “մոխիր”ն է լշան բառին սեմենի փոխուելուն պատճառը: Անշուշտ կարելի է լեզուի մը հին ու անդործածական բառերն արուեստիտական կարեւոր ու մերձաւոր բառերու մոռք գործածել, երբ հարկ մը կայ: Բայց նեւ տարակոյս չկայ թէ բառագիրք մը գործածողն ալ իրաւունք ունի բառի մը ձեւին ու իմաստին հարազատութեան մասին ապահով ըլլալու: Ուստի որեւէ փոփոխութիւն գոնէ պատշաճ կերպով (խաչանիշ, աստղանիշ եւն) մատնանիշ եղած ըլլալու է: Սեմենի գոնէ մերձաւոր մոռք ունինք ժողովրդական այլեւայլ բառեր, օրինակ՝ Անահու, Եւարեւն⁶: Աւելի կարեւոր էր “կրաղիւս”, եւ նման բառերու տեղ՝ կարձ ու յարմար բառ մ’ունենալ եւս՝ ետօնի համար:

Այս վերջնոյս համար Ք. ի գրած “Բլուռն” տառադառութիւնը տղեղ է եւ անյարմար ալ⁷: Գեղեցիկ բառ մը չէ նաեւ Լ. ի յօրինած “խօն”⁸

¹ Հմման. Ամսուանի, էջ 517: Հմման. նաեւ Շառուն (Քոլըշ, անդ, 508), իսկ Շառուն (Ֆիլի, Ամսուան, էջ 833, Հմման. Շառուն, անդ, 818) եւ նմաններ:

² Նորպ. Մալայ կամ Մելլէ կը նշանակէ “աղբիւս”, նշանակութիւնը կրնոյ յարմարել, բայց ձեւը դժուարութիւններ կը յարուցանէ (Հմման. հայ Շառուն):

³ Հ. Մ. Քաղիւսիւն (Քաղիւսիք ի բարբառ հայ եւ Հ. Շառուն, Անդ, 1837) աւելի զգուշութեամբ նշանակած (Անդ, 1865) “Շառուն, մոխիրուն” Ո՛չ ամեն բառարան դունած է այս բառը:

⁴ Հմման. Ամսուանի, էջ 13 “Անահու”. քրծաքար կուն շիկացած երկաթի վրայ, որ դարբինները ածում — էջ 176 “Երտուր”. հորացած որոնիւնիք (քարացած իւեցաւան) կառուներ, որոնցով դարբինները երկաթը եւացած էր, կարմացնում ենն (այսպէս եւ բալ, եւ բալ, եւ բալ առօք մէջ դրած երկաթի շիկանալը). եւացնել աերութը վիկացնելը եւ առացընելով կրաք մեռցընելուն՝ թումասին Հմման. § 8:

⁵ Ք. (Ա. 267) “Բլուռն”, ձեռն առած կըսէ “յանդես չ գտնուիր անդշ.” բայց այս հին ձեւով բառ այլ իթէ փոխ առանու պէսք է առնլու և ուղղակի բէրան “Բլուռն” կը գրէ նաեւ ն. (Բառգիրք եւն, 477):

(Հմման. բետոնաց “խճոնումն”, բետոնաց “խճունելն”, բետոններու “խճոնուցն”): Իր գրաւոր բառ՝ յարմարագոյնն է Զ. ի գրած “Կրայուլն”, բառ մը որ համեմատ է նախնեաց այս բառին գործածած իմաստին, եւ ինչպէս նոր քինութիւնք ցուցուցին մեր նախնեաց շինութեան կերպն ալ տեսակ մը բետոններու բառութիւնք ցուցուցին մեր նախնեաց շինութեամբ, որ կը գործածուի արդէն երեք տեսակ շաղախի համար, որոց երրորդը՝ “Աիր ու աւազ, որ իրար հետ խառնելով թափում են կրաշէն պատերի մէջն եւն: (Միւսներու մասին տես Ամսուանի, էջ 256): Պէտք է այս բառն օգտագործել:

(Ծարուհակելի):

Հ. Յ. ՏԱՇԵՆ



ՆՈՐ ՄԱՑԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Լ. ՋԱՆԹԻ “ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԾԻՆՆԵՐԻ” ԳՐԱՄԵՅԻ ՄԱՍԻՆ. ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ՑԵՂԱ-ԳՐԱԿԱՆ, ԿԵՆՅԱՂԱԿԱՆ ՑԵՂԱԿԱՆ

(Ծարուհակութիւն:)

6. Բ. տեսարան Ձում: — Խշանը նուիրում է Տիրամօր տաճարին կաղնի գուռ, վարագոյր եւ ամէն տարի տասը չափ սպիտակ ցորեն (էջ 17): — Պատմական ճշմարտութիւնն է, որ Աշոտ իշխանը այցելել է Սեւան, Մաշտոց Վանահօր նուիրել է կենաց փայտ եւ մի քանի գիւղ վանքի պահպանութեան համար: Կաղնի գուռ նուիրողը եղել է Քուրդ իշխանը այն էլ Ժ. Դարում: այդ իշխանը թաղուած է Առաքելոց վանքի գաւաթում, որի տապանաքարի վրայ գրուած է հետեւեալը. “ԱՅՍ Է; ՀԱՆԳԻՄ ՊԱՄՐՈՆ ՔՐԴԻՒՆ” — Հաւանական է, որ այս իշխանը Սեւան է առանձնացել. իշխանների եւ թագաւորների առանձնանալու գէպքեր միջին դարում յաճախ է եղել. եւ մենաստանում էլ մեռել է ու թաղուել: Դրամայում յիշուող Ճգնաւորի կենցաղի այդ մասը, ուր Ճգնաւորը երբեմն իշխան է եղել, երկիրներ է ունեցել (էջ 45—48), որոշ չափով մօտենում է Քուրդ